

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

GERMANY

CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SCIENCE, ENGINEERING AND
TECHNOLOGY**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY:
a collection scientific works of the International scientific conference –
Gamburg, Germany, 2025 Issue 5

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference « **INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY** ». Which took place in Gamburg, 2025.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

Qashqadaryo viloyatida kasaba uyushmalari tarixi.

Xomidova Kamola Akbarovna

Xalqaro innovatsion universiteti

“Ijtimoiy-gumanitar fanlar”

Kafedraasi o’qituvchisi

Email: yasmingulim@gmail.ru

Annotatsiya. Maqolada O‘zbekiston Respublikasining janubiy viloyati bo‘lmish Qashqadaryo viloyatining ishchi va mehnatkashlari huquqlari va manfaatlarini himoya qiluvchi organ kasaba uyushmasining hududiy boshqarmasi faoliyati tarixi yoritiladi. Mazkur maqolada viloyat kasaba uyushmasining sovet davrigacha, sovet davri va mustaqillikni qo‘lga kiritgandan keying davrdagi tarixiy faoliyati evolyutsion nuqtai nazardan tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: mehnat, ishchi, dehqon, kasaba uyushmasi, mustamlaka, Rossiya imperiyasi, mustaqillik.

Kirish. Qashqadaryo viloyati mehnat tarixi va sanoat rivoji nuqtai nazaridan O‘zbekistonning ahamiyatli hududlaridan biri hisoblanadi. Hududda kasaba uyushmalari faoliyati ham ishchi sinfining huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy kafolatlar yaratish va mahalliy mehnat munosabatlarini tartibga solishda muhim rol o‘ynagan. Quyida kasaba uyushmalarining Qashqadaryodagi shakllanishi, rivojlanishi, asosiy vazifalari va bugungi kun muammolari hamda istiqbollari haqida tizimli ma’lumot berilgan.

Boshlang‘ich davr va sovetgacha holat:

Mustamlaka davrida an’anaviy kasb birlashmalari, hunarmandlar gildiyalari va mahalliy mehnat jamoalari mavjud bo‘lgani uchun zamonaviy ma’noda mustaqil kasaba uyushmalari tizimi vujudga kelmagan. Rossiya imperiyasi davrida sanoatlashuvning boshlanishi bilan hududga migrant mehnatkashlar kelib, zavod va paxta sanoatining rivojlanishi uchun kasaba uyushmalari faoliyatiga kerak bo‘lgan ijtimoiy muhit yaratdi.

Sovet davrida tashkil etilishi va faoliyati:

1920—1930-yillarda Sovet hokimiyati o‘rnatilgach, Qashqadaryoda ham ishchi-sinf tashkilotlari rasmiy tarzda tashkil etilgan. Bu davrda uyushmalar ko‘proq davlat siyosatini amalga oshirish uchun vosita sifatida foydalanilgan. Paxta, tekstil, qishloq xo‘jaligi kolxozlari va sanoat korxonalari

kasaba uyushmalari faoliyatining asosiy maydonlari bo'lib qoldi. Uyushmalar ishchilarning ijtimoiy kafolatlari bo'lmish: yotoqxona, oziq-ovqat ta'minoti, tibbiy xizmat, bayram tadbirlari va mehnat intizomini nazorat qilishda ishtirok etdi. Ikkinchi jahon urushi, kollektivlashtirish va standartlashuv davrlarida kasaba uyushmalari harbiy-iste'mol va ijtimoiy yordam vazifalarini bajarib, mehnat resurslarini safarbar qildi.

Sovet davridan mustaqillikka o'tish va transformatsiya:

1980—1990-yillarda Gorbachovning perestroika va demokratik islohotlari natijasida uyushmalarning faoliyati ham ma'lumotli darajada o'zgardi: ba'zi vakolatlarining markazdan xalqaro va mahalliy bosqichga o'tishi boshlandi. 1991-yildan keyingi mustaqillik davrida kasaba uyushmalari yangi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitga moslashgani uchun Respublika darajasidagi uyushma organlari va viloyat sho'balarining tarkibi yangilandi, ijtimoiy hamkorlik, mehnat huquqlarini himoya qilish va sudlarda yuridik yordam ko'rsatishga urg'u berila boshlandi.

Qashqadaryo uchun xos jihatlar va muvaffaqiyatlar xususida fikr yuritish ekanmiz:

- Hududning paxta, tekstil, to'qimachilik va qishloq xo'jaligi markazi bo'lishi kasaba uyushmalarining ishchi qatlamiga qaratilgan tadbirlarini ko'paytirishiga sabab bo'ldi. Bular kasbiy-madaniy kurslar, sog'liqni saqlash dasturlari, pensiya va moddiy yordamlarda o'z aksini topdi.

- Mahalliy darajada mehnat nizolarini tinch yo'llar bilan hal qilishga qaratilgan mexanizmlar ishlab chiqildi; ish beruvchilar bilan ijtimoiy shartnomalar tuzildi.

- Uyushma vakillari ishchi huquqlarini kafolatlash, mehnat sharoitlarini yaxshilash va favqulodda vaziyatlarda ko'mak ko'rsatishda samaradorlik ko'rsatdi.

Bu esa turli muammolar va cheklovlarni keltirib chiqardi. Mustaqillikdan keyingi davrda iqtisodiy o'zgarishlar, xususiylashtirish va kichik biznesning ortishi bilan an'anaviy korxona tuzilmalari kamaydi; bu esa uyushmalarning moliyaviy bazasini zaiflashdi. Uyushmalarning mustaqilligi, haqiqiy kollektiv muzokaralar o'tkazish imkoniyati va qonunchilik asosidagi qo'llab-quvvatlash darajasi hali ham cheklangan. Ko'plab ishchilar informallashtirilgan iqtisodiyotda ishlaydi, bu ularni uyushmaga jalb qilishni qiyinlashtiradi. Yoshlar orasida uyushmalarga qiziqish pastligi va zamonaviy xodimlar ehtiyojlariga mos xizmatlar yetishmasligi muhim muammo hisoblanadi.

So'ngi yillar va istiqbolli yo'nalishlarga nazar solar ekanmiz, Mehnat qonunchiligini modernizatsiya qilish, ijtimoiy himoya mexanizmlarini kuchaytirish va kollektiv shartnomalarni rag'batlantirish ustuvor vazifalar ekanligi yaqqol ko'zga tashlanadi. Raqamlashtirish va mehnat bozorida o'zgarishlar sharoitida uyushmalarni yoshlar va xususiy sektor xodimlariga yo'naltirish, kasbiy qayta tayyorlash va huquqiy ko'makni kengaytirish zarur bo'lib qolmoqda. Davlat, hukumat, ish beruvchilar va uyushmalar o'rtasidagi samarali hamkorlikni mustahkamlash, mehnat sharoitlarini xalqaro standartlarga moslashtirish muhim omil sifatida qaralmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Qashqadaryo viloyatidagi kasaba uyushmalari tarixi hududning mehnat va ijtimoiy hayotida muhim rol o'ynaganini ko'rsatadi. Ularning vazifasi davr talablariga mos ravishda o'zgargani, davlat nazoratidan ijtimoiy himoya va vakillikka yo'naldirilgan faoliyatga o'tganini ko'rishimiz mumkin.

Kelgusida kasaba uyushmalarining samaradorligini oshirish uchun: mustaqillik va vakolatlarni kuchaytirish, kollektiv muzokaralar instituti va mehnat shartnomalarini rivojlantirish, yoshlarni va noformal sektor ishchilarini jalb etish, raqamli xizmatlar va huquqiy yordamni kengaytirish zarur deb bilaman.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. SH.M.Mirziyoyev– O'zbekiston kasaba uyushmalariga tabrigidan. Xalq so'zi gazetasi. 11- Noyabr 2021 y
2. O'zbekiston Respublikasi mehnat kodeksi. 24.07.2018 y
3. O'zbekiston Respublikasi mehnatni muhofaza qilish to'g'risidagi qonun. O'zbekiston Respublikasi Qonuni, 22.09.2016 yildagi O'RQ-410-son.
4. Mehnat huquqi. Toshkent-2006.
5. Kasaba uyushmalari to'g'risidagi qonun. O'RQ-588-son 06.12.2019. (www.lex.uz).
6. O'zbekiston kasaba uyushmalari federatsiyasi – Vikipediya (wikipedia.org).O'zbekiston Kasaba Uyushmalari Federatsiyasining Portali (kasaba.uz)